

TELL TWEINI

Tell Tweini bevindt zich vlakbij de moderne stad Jebleh aan de Syrische kust. Deze stad ligt 28 kilometer ten zuiden van Lattakia en ongeveer 35 kilometer ten zuiden van de oude stad Ugarit, het huidige Ras Shamra. Jebleh ligt in een brede en vruchtbare vlakte en beschikt over een kleine vissershaven. Binnen de stadsgrenzen en in de onmiddellijke omgeving zijn heel wat antieke resten bewaard. Net ten oosten van de stad ligt de archeologische site van Tell Tweini, vermoedelijk het antieke Gibala. Jebleh zelf is gebouwd op de resten van de Fenicische en Romeinse stad Gabala; het Romeinse theater is daar een indrukwekkende getuige van. Jebleh en haar omgeving zijn sinds 1999 onderwerp van een uitgebreid archeologisch en historisch project, geleid door de Syrische Direction Générale des Antiquites et des Musées en de Belgische Katholieke Universiteit Leuven.

DE OPGRAVINGEN

Tell Tweini bevindt zich op nauwelijks één kilometer ten oosten van de bebouwde kom van Jebleh. De opgravingsheuvel ligt op het kruispunt van twee rivieren, de Nahr ar-Rumaila en de Nahr al-Fawwar. De Rumaila rivier loopt van de site naar een zandige baai net ten noorden van Jebleh, die zichtbaar is vanaf de punt van de tell. De heuvel is peervormig en het smalste deel wijst naar het westen. De tell is ongeveer 400 meter lang (oost-west) en 290 meter breed (noord-zuid) met een totale oppervlakte van 11,6 hectare en hij rijst 15 tot 20 meter boven de omringende velden uit.

Het archeologische project in Tell Tweini is een multi-disciplinair programma, opgestart op vraag van het Syrische Departement voor Oudheden. Prof. Dr. Michel Al-Maqdissi en Prof. Dr. Karel Van Lerberghe zijn de directeurs van het project; de opgravingsleiders zijn Dr. Massaoud Badawi en Prof. Dr. Joachim Bretschneider.

Het doel van het project is de archeologische lagen van het 3de millennium tot de Byzantijnse periode te bestuderen met behulp van de modernste wetenschappelijke technieken. De wetenschappers hebben in het bijzonder aandacht voor de technologische veranderingen in de materiële cultuur en de verschillende economische strategieën. Het is ook de bedoeling een volledige chronologische sequentie op te stellen van de Vroege Bronstijd tot en met de IJzertijd. In acht campagnes, van 1999 tot 2007, werden verschillende delen van de antieke stad onderzocht. Er werden bewijzen gevonden voor een zo goed als ononderbroken bewoning op de tell, van de Vroege Bronstijd tot in de IJzertijd.

EEN KORTE GESCHIEDENIS

(ca. 2500 voor Chr. tot 638 na Chr.)

De Bronstijd

Dankzij de opgravingen in Tell Tweini weten we dat de stad reeds in het 3de millennium v. Chr. bewoond was. Sondage op veld A en B legden restanten uit de Vroege Bronstijd (ca. 2300 v. Chr.) bloot. De werkzaamheden in deze sondages zijn nog niet afgerond, zodat mogelijk in de toekomst op nog oudere bewoningslagen zal gestoten worden, te meer omdat in de vlakte rond Jebleh resten gevonden zijn van neolithische occupatie (ca. 6de millennium v. Chr.).

Uit de Midden Bronstijd (1ste helft 2de millennium) zijn in relatie tot de domestieke structuren enkele spectaculaire graven gevonden. Tijdens deze periode was het de gewoonte de doden onder de vloeren van de huizen te begraven. Een buitengewone vondst was een groot gemeenschappelijk graf uit ca. 1700 v. Chr. Het bevatte de skeletten van 42 volwassenen en 16 kinderen; 160 goed bewaarde keramieken potten, vazen en schalen, bronzen pinnen en een figurine dienden als grafgiften. Een ander graf betrof de begraving van een jonge vrouw samen met haar kind. Op veld B werden in een silo de resten aangetroffen van drie mannen

met als bijgift o.a. een gefenestreerde bronzen bijl die erg typisch is voor deze periode; gelijkaardige bijlen werden namelijk ook gevonden in Ugarit, Sukas en Byblos.

De eerste vermelding van de stad Gibala - heel waarschijnlijk de antieke naam van Tell Tweini - in een historische bron stamt uit de Late Bronstijd (2de helft 2de millennium v. Chr.) in een tekst uit de archieven van Ugarit, te dateren tussen 1350 v. Chr. en de verwoesting van de stad door de Zeevolkeren rond 1200 v. Chr. Gibala wordt er vermeld in een document toen Niqmepa koning was in Ugarit. De tekst van dit tablet, geschreven in het Akkadisch, is een verdrag tussen Niqmepa en koning Abdi'anati van Sianu, een antieke stad (nu Tell Sianu) ten zuiden van Ugarit, vlakbij Gibala. In het verdrag worden de namen opgesomd van plaatsen, die behoren tot het koninkrijk van Ugarit en dat van Sianu. In de lijst van steden die bij Ugarit hoorden verschijnt ook *gi-ba-la*. Rond 1200 v. Chr. stort het politieke systeem in Ugarit in elkaar onder druk van de invasies van de Zeevolkeren.

Tijdens de bronstijd was Gibala verbonden met de zee via een zeearm; recente geomorfologisch en palynologisch onderzoek rondom Tell Tweini bracht dit aan het licht. Dat het antieke Gibala een havenstad was, is ook af te leiden uit de teksten van Ugarit.

De IJzertijd

Nog gedurende honderden jaren in het 1ste millennium v. Chr. waren voor Tweini en de nabij gelegen nederzettingen Tell Sukas – Suksu (6 km naar het zuiden) en Tell Sianu (7 km naar het oosten) zowel Fenicische, Aramese als Assyrische invloeden toonaangevend. Militaire operaties van de Assyriërs in de regio van Tweini zijn veelvuldig gedocumenteerd. De vernietigingslagen uit het stadsgebied van Tell Sukas door de veldtochten van Salmanasser III in 858 of 844 v. Chr. kunnen hiermee in verbinding gebracht worden. In 738 v. Chr. bereikte Tiglatpileser III, op veldtocht in het westen, de Middellandse Zee en zo ook Gibala in het land van Hamat. Ditzelfde Aramese vorstendom werd uiteindelijk onder Sargon II bij het Assyrische Rijk ingelijfd. In de 6de eeuw v. Chr. werden door de Egyptische farao Apries (588 v. Chr.) en

de Babylonische koning Nabonidus (550 v. Chr.) krijgsgevangenen uit deze regio gedeporteerd. De talrijke militaire activiteiten kunnen gezien worden als een teken dat de politieke en economische invloed van de Jebleh-vlakte hoog aangeschreven stond, waarbij de driehoek Tweini – Suksu – Sianu fungeerde als de dominante handelszone tussen de Oost-Egeïsche en de Nabije Oosterse leefwereld.

Na de verstoringsen aan het einde van de Late Bronstijd en een daaropvolgend architectonisch hiaat, kunnen er in Tell Tweini aan het begin van IJzertijd II (ca. 950 v. Chr.) vernieuwde grootschalige bouwactiviteiten uit de archeologische opgraving geïdentificeerd worden. Urbane structuren bedekken zoals in de Late Bronstijd terug het ganse oppervlak van de tell. Dankzij de uitvoering van een geomagnetische prospectie zijn de bewoningsfasen van de IJzertijd (1ste helft 1ste millennium) volledig zichtbaar geworden. Op het stadsplan, waarop we ook nog niet blootgelegde structuren zien, zijn het wegennet, de openbare en private gebouwen en de industriële ateliers duidelijk te onderscheiden.

Op de westelijke punt van de tell, aan het uiteinde van de hoofdstraat (veld B) werd door het Syrische team een breedkamerige tempel uit de 7de en 6de eeuw v. Chr. onderzocht. In het centrum van het opgravingsveld staat een sanctuarium, met een cella bevoerd met rechthoekige steenblokken (10,2 m x 4,2 m), en een voorliggende anti-cella. Deze imposante constructie wordt verder door meerdere kamers omsloten. Verschillende klein vondsten uit de omgeving van het heiligdom konden in verband gebracht worden met de cultische activiteiten.

Vanaf de IJzertijd verdwijnt het gebruik de doden te begraven in een urbane context. In plaats daarvan werden necropolen aangelegd buiten de stad. Dergelijk grafveld werd bij Tell Tweini nog niet weergevonden.

Doorheen de IJzertijd verzandde de zeearm uit de Bronstijd en daarmee ook de belangrijke binnenhaven van Tell Tweini. Het vormt een uitdaging de invloed hiervan op de economische ontwikkeling van de stad te achterhalen. Naar het einde van de IJzertijd toe vertaalt die zich in

toenemende agrarische activiteiten en nijverheid. Getuige hiervan zijn de talloze olijfpersen uit de IJzertijd II (einde van de 8ste eeuw v. Chr.). Zo ook verliest een groot openbaar gebouw, teruggevonden op veld A, zijn functie en het wordt onderverdeeld in kleine kamers voor industriële activiteiten. Deze evolutie loopt ook samen met de verovering van de Assyrische koning Sargon II van westelijk Syrië. Uiteindelijk wordt de tell verlaten ten voordele van een locatie aan de kust met directe toegang tot de handelsroutes via de zee, het klassieke Gabala, dat is het huidige Jebleh.

Van Grieken tot Byzantijnen

De beste informatie voor deze periode komt van de munten die geslagen werden in Gabala vanaf het laatste kwart van de 3de eeuw v. Chr. Deze munten passen volledig in de types van Arados, maar hier verschijnt GB op de munt. Deze letters verwijzen naar de Griekse Gamma en Bèta, de eerste twee consonanten van Gabala. Gabala werd een onafhankelijke stad in het midden van de 1ste eeuw v. Chr., die zelfs een eigen tijdrekening opstartte.

Gabala maakte in de Byzantijnse periode niet langer deel uit van de provincie *Syria prima* maar wel van een nieuwe provincie: *Theodorias*. Gabala verschijnt ook op de Tabula Peutingeriana samen met de steden Antiochië en Laodicea. Uit deze periode stammen enkele huizen met mooi afgewerkte waterinstallaties op de westelijke punt van Tell Tweini. In 638 n. Chr. tenslotte wordt Syrië veroverd door Kalief Mu'awiya.